

Představujeme...

Lékař a psychoanalytik Ladislav Haas

Michael Šebek

MUDr. Ladislav Haas je skoro neznámý dnešní žijící generaci českých psychoanalytiků. Zdá se být tak trochu ve stínu Dosužkova a Kučery a přitom jim stál po boku v poválečné a pouťorové době, a to až do svého odchodu do Londýna v r. 1965. Do té doby měl své žáky stejně jako Dosužkov a Kučera; v mé psychoanalytické historii zaujímá roli „dědečka“ v tom nejlepší smyslu. V době, kdy Haas, věkem a snad i fakticky penzista, odešel z Československa, jsem teprve vstupoval na univerzitu a neměl jsem pak již to štěstí se s ním osobně setkat. Znáám ho tedy jen z fotografií, z vyprávění a z dokumentů, které se mi o jeho životě a práci podařilo získat. Když jsem se před více lety dotazoval dvou bývalých analyzandů na jejich analytika Dr. Haase, samozřejmě jsem se toho mnoho nedověděl – analýza je analýza. Proto hlavním zdrojem informací byla pro mne laudace MUDr. Evžena Wolfa k Haasovým 60. narozeninám, kterou publikoval časopis Československá psychiatrie v r. 1964. Dr. Wolf se v ní zabývá také vztahem marxismu a psychoanalýzy, a to v době, kdy jistá míra liberalismu v novotnovské společnosti umožňovala připustit, že diskuze nad ožehavými tématy, jakým psychoanalýza pro komunistický režim a jeho ideologii bezpochyby byla, je možná za předpokladu, že diskutující současně ujišťoval, že stojí na pozicích marxismu – leninismu.

Z Wolfova rozsáhlejšího textu cituji přímo životopisná data Ladislava Haase (proloženě) a Wolfovu diskuzi marxismu a psychoanalýzy v československých podmínkách v době stalinského režimu záměrně vynechávám - hodila by se do jiného článku.

Haas se narodil 1.3. 1904 v Hričovském Podhradí. Vyrůstal ve smíšeném maďarsko – slovensko – německém kulturním prostředí. Maturoval v Miškolci v r. 1921. Lékařství vystudoval v letech 1922 – 1929 na německé univerzitě v Praze. Letní semestr 1926 absolvoval v Paříži. Během studií byl jeden rok praktikantem v histologickém ústavu mezinárodně proslulého prof. Alfreda Kohna, s nímž udržoval přátelské styky až do jeho smrti r. 1959. R. 1922 přichází ve styk s pokrokovým studentkým hnutím, seznamuje se s marxovým učením a r. 1926 vstupuje do KSČ.

Haas prvně čte Freuda v r. 1924, avšak jeho klinický zájem o psychiatrii a neurologii byl podněten teprve přednáškami prof. O. Poetzla. Upoutal ho nejen Poetzlův psychoanalytický orientovaný výklad lékařské psychologie, ale i jeho pojetí afázií a řečových funkcí vůbec. Haasův zasvěcený zájem o afázie, o nichž publikoval dvě práce, trvá dodnes.

Na tříletou nemocniční praxi v patologii, interně a gynekologii odjíždí do Německa. V Berlíně je zaujat levicovými psychoanalytiky. Zejména jeho účast v Reichově skupině pracovníků, hlásících se nejen k Freudově, ale i k Marxově učení, zanechává v Haasovi již trvalé stopy.

R. 1933 se Haas vrací do Prahy, kde je jeho činnost praktického lékaře spojena s intenzivní činností politickou. R. 1934 je naší předmnichovskou policií zatčen a 6 týdnů tráví ve vyšetřovací vazbě. Od r. 1936 je předsedou komunistické lékařské frakce. O rok později je vyslán jako delegát na pařížskou konferenci pro zdravotnickou pomoc demokratickému Španělsku.

Po příchodu Hitlera k moci se dostává i Freudovo učení na index nacismu nepřátelských směrů a začíná exodus německých psychoanalytiků do jiných zemí. Tak dochází i v Praze k založení skupiny pro studium psychoanalýzy v roce 1934 pod vedením význačné postavy O. Fenichela, s nímž Haas obnovuje své berlínské styky.

Po okupaci ČSR v březnu 1939 Haas odchází do emigrace v Anglii. V Oxfordu znovu studuje medicínu a v r. 1942 získává anglický lékařský diplom. Další 3 roky pracuje v psychiatrické léčebně ve Warwicku a zároveň ambulantně působí v surově bombardovaném městě Coventry.

Před koncem války byla v Anglii sestavena zdravotnická výprava, která měla za úkol poskytovat zdravotnickou službu na osvobozeném čs. území. Tato výprava, jejímž členem byl i Haas, přiletěla přes Střední Východ a SSSR do osvobozených Košic, kde v té době bylo přechodné sídliště čs. vlády. V košické nemocnici zastával funkci vedoucího neurologicko-psychiatrického oddělení od února do května 1945. Po návratu do Prahy je po 3 roky asistentem neurologického oddělení Vinohradské nemocnice. Od r. 1948 se již trvale věnuje ambulantní psychiatrii.

V poválečných letech se aktivně zúčastňuje práce ve Společnosti pro studium psychoanalýzy v Praze. V letech 1946, 1948 a 1949 podniká studijní cesty do Anglie a udržuje pracovní styky zejména s předním ambulantně psychiatrickým centrem Tavistock Clinic v Londýně a s přidruženým sociálně psychologickým výzkumným ústavem Tavistock Institute of Human Relationship. Haasova politická aktivita, zvláště na poli zdravotnickém, neochabuje ani v poválečném období. R. 1952 je zvolen předsedou ZO KSČ OÚNZ v Praze 2.

Dvě dcery Haasových se vdaly během emigrace a založily rodiny v zámoří. Přesto vše se manželé Haasovi po porážce fašismu vracejí domů, aby přiložili ruce k dílu a zúčastnili se realizace dávných snů lidstva – vybudovat spravedlivou společnost, v níž lidská důstojnost již nebude pošlapávána. Je otřesnou ironií osudu, že je r. 1952 v období porušování socialistické zákonnosti tento životními zkouškami prověřený marxista zatčen jako nepřítel lidu. Kdo by byl kdysi věřil, že tomuto humanistovi bude jednoho dne vmetena v tvář berijovská obžaloba z nejtěžšího zločinu, jakého se lékař může dopustit? Jeho téměř dvouleté věznění snad tíže než on sám, nesla jeho oddaná manželka MUDr. Anežka Haasová. V nečinné samovazbě Haas podstupuje zkoušku ze všech nejtěžších. Vychází z ní s neshrbenou páteří a s nezviklanou vírou v spravedlnost Marxových idejí. R. 1954 byl konečně souzen, ale byl zproštěn žaloby jen s tím, že jeho vina nebyla prokázána. Haas žil a pracoval v našich řadách ve stínu této podezřavosti dalších devět roků. Že Haas je člověk ničím neposkvrněného charakteru, bylo zjištěno teprve nedávno, když v r. 1963 byl plně rehabilitován jak soudně, tak stranicky. Po propuštění na svobodu pokračuje ve své odborné činnosti s neztenčeným elánem. Od r. 1962 je členem výboru psychiatrické zařízení a učiliště ve Warwicku, Glasgowě a Londýně. R. 1963 se zúčastňuje XXIII. Mezinárodního psychoanalytického kongresu ve Stockholmu. Život a působení Laco Haase si zasluhují podrobnějšího zpracování proto, že se do jeho vývoje a osudu tak koncentrovaně promítají dobové proudy, a to nejen odborné, ale i společensko-politické. A naopak: vytrženě z dobového kontextu, v němž působil, Haasův neobvykle pestrý a bohatý život nedává plný smysl.

Haas sdílí se svými předchůdci i mnohými svými současníky to, že ho zájem o psychopatologii vedl klikatou cestou přes histologii, patologii a neurologii. Freudovy spisy o neurózách ho nakonec tolik upoutaly „protože“, a nikoliv „přestože“ měl rozsáhlé znalosti

v neurologii (...). (...) Samotnou skutečnost, že Haas je zastáncem psychoanalýzy, nelze označit jako unikátní zjev ani v našich podmínkách, ba ani to, že jím zůstává přes socioekonomické přeměny, které naše společnost od poválečného období prodělala. Zvláštnost Haasovy postavy, a to nejen v měřítku národním, tkví v tom, že svůj poměr k psychoanalýze formuluje z pozice vzdělaného marxisty. Haas je tak představitelem jedné ze skupin v kontroverzi, kterou marxisté již řadu desetiletí svádějí v různých zemích světa(...).

Tázeme-li se Haase na společného jmenovatele, který ho přivedl k marxově učením o společnosti a k Freudově učením o jedinci, nachází ho v životech a dílech, které oba zasvětili osvobození trpícího člověka. Haas se netají svým přesvědčením a osobními zkušenostmi, že zespolečenštění výrobních prostředků samo o sobě ještě nezaručuje patřičnou úctu k jedinci. V uspokojování materiálních potřeb spatřuje sice obecnou podmínku, ale nikoliv záruku štěstí jedinců. Je hluboce přesvědčen o prvotním významu citových vztahů mezi lidmi. Haasův poměr k psychoanalýze se nejvíce blíží tomu jak ji hodnotí Bartlett. V kostce vyjádřeno: nepřijímá filozofické a sociologické úvahy a extrapolace, k nimž Freud dospívá, ale přijímá jeho teorie psychopatologické a psychoterapeutické, aniž se uzavírá přínosům a kritikám odvozených škol. Jako psychoanalytik a marxista Haas zaujímá výlučné postavení nejen v ČSSR, ale v socialistickém táboře vůbec(...).

Ve vzpomínkových článcích se nezdá vzdvihují klady jubilantovy, zatímco jeho záporné stránky se přecházejí mlčením(...). Naši historiografové budou však v tomto případě zklamáni.

Neboť vše, co lze Haasovi osobně vytknout je to, že pochází ze Slovenska, má maďarské gymnázium, německou univerzitu, anglickou psychiatrickou erudici, mluví plynule francouzsky, zatímco jeho manželka je Ruska. Některým se zdá, že při svých improvizovaných českých projevech někdy hledá pravý výraz pro své myšlenky, které jsou však vždy věčné a zasvěcené. Z literatury jsou Haasovi nejbližší Goethe, Thomas Mann, Stefan Zweig, Franz Kafka, B. Shaw, E. Hemingway, Balzac, Anatole France, Tolstoj, Dostojevskij, a maďarský básník Ady Endre. Hudbu má rád především klasickou – Bacha, Handla, Beethovena, a Mozarta. Okouzluje ho francouzští impresionisté a z historie ho nejvíce poutá Francouzská revoluce a 19. století. Haas vždy toužil po harmonii a rovnováze, k níž se při své otevřenosti jen těžce dopracovával. Když ho tísnila diskriminace a perzekuce, hledal útěchu a uklidnění v knihách, hudbě a v přírodě. Slovenské hory a Krkonoše ho táhnou nejvíce. (publikováno v Čsl. psychiatrii v roce 1964)

Wolfův text vyžaduje určitá doplnění. Podle E. Fischerové se Haas ve 30. letech v době existence pražské studijní skupiny pro psychoanalýzu (kterou od počátku října 1935 do dubna r. 1938 vedl Otto Fenichel) účastnil veřejných přednášek této skupiny.

E. Fischerová píše, že Ladislav Haas, žid narozený na Slovensku, začal svoji výcvikovou analýzu u B. Dosužkova po svém návratu z Anglie v r. 1945 a posléze se stal přímým členem IPA. Wolf a Fischerová se zmiňují o potížích, které měl Haas v r. 1949 s publikací svého článku o průmyslové psychologii v Časopise lékařů českých (1949, č. 9). Haas poukazuje na to, že psychologické faktory se uplatňují nejen v kapitalistickém, ale i socialistickém průmyslu. Haasův kritik V. Ehrlich ve stejném časopise Haase napadá s tím, že psychoanalýza se stala „nevědeckým, mystickým způsobem výkladu vývoje společnosti“ a je „zbraní v arzenálu světové reakce“. Ehrlich vyhrotil polemiku s Haasem osobně a Haasovi nezbyvalo než se bránit. Ehrlich vytýká Haasovi založení poradny pro duševní hygienu při Vinohradské nemocnici. Diskuze se dostává až do politického týdeníku Tvorba. Haas ovšem diskuzi v té době již nemohl vyhrát.

Na počátcích 50. let se stalo Haasovi osudným, že léčil tehdejšího prezidenta Gottwalda, který trpěl následky prodělané syfilidy. Ještě před smrtí Gottwalda v r. 1953 byl Haas v r. 1952 neočekávaně zatčen a obviněn z pokusu o Gottwaldovu

vraždy. Toto zatčení snad bylo také v souvislosti s pronásledováním a popraveními Stalinových lékařů v té době. Haas odolal ve vazbě všem mučením a k činu se nedoznal, což mu nejspíše zachránilo život. Podle ústního sdělení Dr. Erdély z Frankfurtu z počátku 90. let se Haas nejspíše potkal s Gotwaldem a poprvé ho vyšetřoval již v Košicích v r. 1945.

V seznamu literatury najdeme v r. 1957 velmi zajímavý a skutečně psychoanalytický článek s názvem Frigidita a premenstruální syndrom s podtitulem kazuistické sdělení a psychologický rozbor. Tuto kazuistiku přednesl Haas v listopadu 1956 na semináři psychiatrického oddělení fakultní polikliniky, kterou v té době vedl F. Knobloch. Jedná se podle mého zkoumání o první otevřeně psychoanalytický příspěvek otištěný v Čsl. psychiatrii od r. 1949, který byl umožněn krátkodobou liberalizací po kritice Stalinova kultu osobnosti (XX. sjezd KSSS). I tak se redakce obávala ideologické kritiky a pro jistotu písemně poznamenala, že otištění článku neznamena, že se s ním redakce ztotožňuje. Úsměvně působí též odkaz na Komunistickou stranu Číny, která povolila překlad Freudova Úvodu do psychoanalýzy do čínštiny. Nicméně redakce se hlásí ke svobodě vědeckého projevu a ke svobodě kritiky a vyzývá k diskuzi k Haasovu článku (žádnou jsem pak v dalších číslech Čs. psychiatrie nenašel!). Článek naznačuje, že v popředí Haasova zájmu je neurotický deformovaná sexualita. Důležité je také, že se Haas ke své psychoanalytické orientaci přinejmenším od r. 1956 hlásí veřejně v podmínkách, v nichž svoboda projevu, včetně vědeckého, je malá, vrtkavá, stále hrozí represe a diskriminace. Haas stejně jako ostatní analytici a analyticky orientovaní psychoterapeuti v době komunismu se ovšem neživí na prvním místě psychoanalýzou, ale lékařskou psychiatrickou praxí. Haas se nadále zabývá farmakologií a též neurologií.

V r. 1962 píše Haas do Čsl. psychiatrie zprávu o své cestě do Velké Británie. V Hampsteadské klinice mluvil s Annou Freudovou.

V r. 1963 se Haas zúčastnil XXIII. IPA kongresu ve Stockholmu. Měl tam příspěvek s názvem „Symptom Formation and Character Formation – Contributions to Discussion of Prepublished Papers“. Tento příspěvek byl pak publikován v IJPA v r. 1964. Haas diskutuje problém potence – impotence a je zřejmé, že jeho zájem o psychodynamiku sexuálních dysfunkcí přetrvává.

V r. 1964 vyjádřil Haas svůj dobrý vztah a významné ocenění Dosužkova ve své laudaci k jeho 65. narozeninám ve stejném čísle Čsl. psychiatrie (1964), v němž E. Wolf blahopřeje k 60. narozeninám Haasovi.

V r. 1964 (podle Fischerové) cestovali Dosužkov, Haas a Kučera na pozvání Sigmund-Freund Institutu do Frankfurtu. Zúčastnili se slavnostního otevření nové budovy Institutu na Milliustrasse. Alexander Mitscherlich ve svém projevu označil tři pražské psychoanalyticky za „tři krále z Východu.“

V roce 1965 Haas už v penzijním věku s manželkou emigroval do Londýna. Do té doby se v Praze vedle práce ambulantního psychiatra věnoval terapeutickým a cvičným analýzám. V Londýně se Haas stal členem Britské psychoanalytické společnosti. V roce 1966 udává v článku „Transference Outside the Psycho-Analytic Situation“ tuto adresu: 76 Hamilton Terrace, London, N.W. 8. Podle ústního sdělení Donalda Meltzera (počátek 90. let při jeho turistické návštěvě Prahy) neměl Haas v Londýně snadnou pozici společenskou ani ekonomickou a Meltzer mu v době, kdy byl prezidentem Britské společnosti, všemožně pomáhal. Fischerová uvádí, že Haas zemřel v Londýně v únoru 1986. Haas zůstal v kontaktu s Dosužkovem a Kučerou, a Dosužkov (podle Fischerové) navštívil Haase v Londýně v r. 1981, tedy rok před svojí tragickou smrtí.

96
Poslední (dostupná) Haasova práce publikovaná v IJPA je z r. 1968 a nese název „The secondary Defensive Struggle Against the Symptom in Sexual Disturbances.“
Z Haasova Londýnského působení je znám už pouze jeden odkaz z r. 1983. Haas reaguje na dopis R. Fischera napsaný po smrti Dosužkova redakci IJPA a píše krátký nekrolog s názvem „The Late Dr. Theodor Dosuzkov“. Haas věcně, bez zbytečných přibarvení, vysoce hodnotí úlohu Dosužkova v historii české psychoanalýzy. Haas také uvádí důležitou informaci, a sice že Dosužkov, Kučera a Haas se stali na XXIII. IPA kongresu ve Stockholmu v r. 1963 plnými přímými členy IPA.

Závěrem

Haas byl ze tří „králů z Východu“ věkem prostřední, o 5 let mladší než Dosužkov a o dva roky starší než Kučera, ale zemřel jako poslední z nich. Ze strany současníků je nejméně často vzpomínán, jakoby se svým odchodem do ciziny (opakovaným) ztratil z očí i myslí. Snad i proto, že jeho přímí žáci z různých důvodů nevstoupili po smrti Dosužkova a Kučery v 80. letech ani později do nově zformované psychoanalytické společnosti. Pražské psychoanalytické hnutí 70. a 80. let bylo rozštěpeno a nově vzniklá společnost (neoficiální) v r. 1981, která se pokusila o novou integraci, uspěla jen částečně.

Podíváme-li se z odstupu na život a dílo Ladislava Haase, chápeme jeho marxistickou orientaci jako něco generačně typického. Liberalismus intelektuálů 30. let směřoval silně doleva a levicová orientace byla patrna u řady psychoanalytiků té doby, nejen u Wilhelma Reicha, ale i u tak velké osobnosti psychoanalytického hnutí, jako byl Otto Fenichel. Fenichel svoji levicovost šířil v době svého pobytu v Praze v letech 1935 – 1938 téměř stejně intenzivně jako psychoanalýzu. Haas byl navíc v Berlíně v letech 1930 – 1933 a měl kontakty s marxistickým Reichem. Po 2. světové válce také mnoho židovských vzdělavců (nejen v Československu) vidělo v socialismu naději na společenskou rovnost a protiváhu antisemitismu. Byla to Rudá armáda, která osvobozovala koncentrační tábory a bylo těžké uvěřit, že by komunisté chtěli ubližovat židům. Mnoho z nich se tudíž stavělo k poválečnému socialismu s jistou nadějí. Zdá se, že Haas k nim patřil, ale jeho zkušenost s křivým obviněním a mučením ve stalinském vězení 50. let v něm reálný marxismus muselo přinejmenším silně nalomit. Kdyby byl v socialistickém Československu spokojen, sotva by odešel v r. 1965 jinam. Dr. Wolf nespíše účelově nadhodnocuje Haasův „marxismus“, protože v té době být marxistou bylo na dlouho ještě stále „správné“ a v laudaci té doby se to dobře vyjímalo. Dokonce být marxistou a k tomu ještě psychoanalytikem, to přinejmenším zaštiťovalo psychoanalytickou identitu a mátló jednorozměrně uvažující a stalinsky myslící kritiky. Stejně mátló hledání spojitostí mezi Freudem a Pavlovem. Haas a Dosužkov jsou však myslím zcela mimo podezření, že by jeden marxismem a druhý Pavlovem primárně chtěli zastřešit psychoanalýzu; u obou pramení jejich orientace z ryzích osobnostních, generačních a odborných zájmů. Haas – viděno optikou biografických dat – za svoji víru v marxismus zaplatil v životě více než za ideologicky nebezpečnou orientaci psychoanalytickou. Haas začal svůj psychoanalytický trénink zřejmě jako poslední z „trojice králů“. Pokud to bylo v r. 1945, bylo mu v té době 41 let. Dost na to, aby věděl, co chce. Jeho cesta k psychoanalýze byla dlouhá a zrodila se z lékařského myšlení a lékařské zkušenosti: histologie, interna, gynekologie, neurologie, psychiatrie; tolik vědění a tolik možná vnitřního zápasu. Neústupnost, houževnatost, opravdovost. A jazyk – zájem o afázie (porovnej s Freudem!) a ta jazyková výbava: slovenský,

maďarsky, německy, česky, anglicky a francouzsky. Že se neuměl vždy česky dost pohotově a dobře vyjádřit (jak naznačuje Wolf), lze sotva chápat jako kritiku.

Ačkoliv Haas nemá mnoho analytických publikací, všechny ukazují na jeho zájem o sexualitu, její inhibice a deviace a sekundární obrany Já proti frigiditě, impotenci a perverzi. Haas byl freudiánským analytikem, dobře se orientoval v psychoanalytické literatuře a jako jeden ze „tří králů z Východu“ se zapsal do naší nepříliš košaté psychoanalytické historie více než jen významně. Fakt, že byl přijat jako „východní“ psychoanalytik do prestižní britské psychoanalytické společnosti, nás může zpětně také těšit.

Článek z r. 1956 Frigidita a premenstruální syndrom otiskujeme nejen jako historickou kuriozitu. I dnes po 50 letech je jeho obsah po odborné stránce cenný.

Literatura

Fischerová, E.: Czechoslovakia, In P.Kutter (ed.): Psychoanalysis International, 1992, Vol. 1, Stuttgart: Fromman-Holzberg, str. 34 - 49
 Haas, L.: The Late Dr. Theodor Dosuzkov, Int. Rev. Psychoanal., 1983, 10, s. 237
 Šebek, M.: La psychanalyse, les psychoanalystes et la période stalinienne de l'après-guerre. La situation tchécoslovaque, In: Revue internationale d'histoire de la Psychanalyse, 5, 1992, 553 - 568
 Wolff, E.: MUDr. Ladislav Haas šedesátníkem, Čsl. Psychiatrie, 1964, str. 58 - 65

Seznam prací MUDr. Ladislava Haase

Případ Adieho syndromu. Demonstrace. (Neurol. Psychiat. čs. IX, 4-6, 1947)
 Ascendentní myelitis při léčení salvarsanem. Spolu s dr. Josefem Stolzem. (Prakt. Lék. Praha, XXVII, 13, 1947.)
 Syndrom art. cerebelli sup. Demonstrace. (Čas. Lék. čes. 15, 1947.)
 Lékař a psychoanalýza. (Psychoanalytická ročenka, Praha 1948.)
 Lidský faktor v průmyslu a zvýšení výrobnosti. (Čas. Lék. čes. 88, 240, 1949.)
 Budeme mít ústav pro léčení neuros? (Věstník čs. lékařů, 13, 1949.)
 Psychoanalýza a marxismus. (Věstn. čs. lékařů, 19, 1949.)
 Odpověď dr. Ehrlichovi. (Čas. Lék. čes. 24, 1949.)
 Závěrečné slovo k diskusi s dr. Ehrlichem. Rukopis.
 Nové směry v průmyslové psychologii. (Přednáška na schůzi Purkyňovy společnosti v Bratislavě, 1949.)
 Anosognosie a poruchy tělového schématu. (Neurol. Psychiat. čs. XIII, 5, 1950.)
 Lékař a absence. Diskusní článek. (Věstník čs. lékařů, 12, 1950.)
 Případ afázie. (Demonstrace na semináři neurol. kliniky akad. Hennera, červen 1956.)
 Případ neurózy. (Demonstrace na semináři psychiatrického oddělení fakultní polikliniky, říjen 1956.)
 Frigidita a premenstruální syndrom. (Čs. Psychiat. 4, 1957.)
 Psychologické aspekty afázie. (Čs. Psychiat. 5, 1958.)
 Psychiatrická diagnóza a pracovní neschopnost. (Prakt. Lék. Praha, XXXVIII, 1, 1958.)
 Účinné faktory v psychoterapii. (Čs. Psychiat. 4, 1960.)
 Diskusní poznámky k práci V. Pelikána. (Čs. Psychiat. 3, 1961.)
 Interpretace v psychoterapii. (Přednáška na prac. schůzi Čs. psychiatrické společnosti, 1961.)
 Psychopatologie deprese a motivace sebevraždy. Spolu s dr. Z. Dytrychem. (Referát na celostátním sjezdu psychiatrů v K. Varech v květnu 1961.)
 Problém sebevraždy. Spolu s dr. Z. Dytrychem a dr. J. Semotánem. (Prakt. Lék. Praha, XLII, 3, 1962.)
 Zpráva o studijní cestě do Velké Británie. (Čs. Psychiat. 3, 1963.)
 Afázie a deteriorace. (Zprávy čs. psychologické společnosti při ČSAV, 6, 1963.)
 Discussion Remarks at the XXIII. International Psychoanalytic Congress: Defence Mechanisms, Ego Functions, Symptom Formation. (Předneseno v Stockholmu, 1963.)
 Sebevraždy a sebevražedné pokusy. (Předn. na krajském semináři v prosinci 1963.)
 Symptom Formations and Character Formation - Contributions to Discussion of Prepublished Papers, Int. Journ. Psychoanal., 45, 1964, ss. 161-163
 Transference Outside the Psycho-Analytic Situation, Int. Journ. Psychoanal., 47, 1966, ss. 422-426
 The Secondary Defensive Struggle Against the Symptom in Sexual Disturbances, Int. Journ. Psychoanal. 1968, ss. 402-406
 The Late Dr. Theodor Dosuzkov, Int. Rev. Psychoanalysis, 10, 1983, s. 237